

Hyperhidros eller abstinens bakom myteriet på Bounty?

Frågan om vad som orsakade det berömda myteriet på Bounty har diskuterats i över 200 år. På sistone har några teorier av medicinhistoriskt intresse lanserats.

Själva myteriet ägde rum den 28 april 1789, samma år som den franska revolutionen skakade Europa. HMS Bounty befann sig utanför Tonga-öarna i Söderhavet, efter att några veckor tidigare ha lämnat Tahiti, fullastad med brödfruktpantor som skulle överföras till Västindien. Myteristernas ledare Fletcher Christian slog till alldeles före soluppgången. Inte en droppe blod spilldes, men den ökände kapten Bligh lämnades åt sitt öde (tillsammans med 18 andra) i Bountys livbåt, en 23 fot lång barkass.

Myteristerna hurrade, slängde brödfruktpantorna överbord och seglade Bounty tillbaka till Tahiti. Fortsättningen blev inte mindre dramatisk: Bligh genomförde en av sjöhistoriens största bragder genom att på 42 dygn segla den överfulla och odäckade barkassen 3 500 sjömil till den holländska kolonin Kupang på Timor, varifrån han tog sig

tillbaka till England och återupptog sin karriär.

Christian bildade 1790, tillsammans med åtta andra myterister och en handfull polynesier, en koloni på den isolerade och då obebodda ön Pitcairn, som än idag bebos av myteristernas ättlingar.

Men vad orsakade då myteriet? Sjömännens önskan att återvända till den paradisiska tillvaron på Tahiti? William Blighs spydigheter och brist på social kompetens?

Den australiske kärkirurgen John Harris har tagit fasta på en mening i Blighs beskrivning av Christian, efter myteriet:

»Han besväras av kraftig svettning, och särskilt i händerna, så att han solkar ner allt han tar i.»

När Harris på teve råkade höra en ättling till Christian berätta om sin mycket besvärande hyperhidros slog det honom att denna ibland ärftliga sjukdom mycket väl kan ha varit en utlösande faktor till myteriet. I 1700-talets England var påtaglig handsvett ett stort handikapp, både socialt (det ansågs vara ett tecken

på nervositet och psykisk svaghet) och i arbetet som sjöofficer (då man var tvungen att hantera kartor och andra viktiga dokument).

Christian hade funnit lyckan och en kvinna han älskade på Tahiti, där hans handsvett inte hade någon betydelse, resonerar Harris, och nu tvingades han återvända till England, där såväl hans sociala som hans yrkesmässiga karriär var helt blockerad av den eländiga hyperhidrosen. Så varför inte göra myteri och stanna i Söderhavet?

Kapten Blighs påstådda grymhet har tidigare ofta framställts som en bidragande orsak, eller rentav den huvudsakliga orsaken, till myteriet. Det gäller kanske framför allt i Hollywoods filmer, i vilka Bligh gestaltats av Charles Laughton, Trevor Howard och Anthony Hopkins (medan Christian spelats av Clark Gable, Marlon Brando och Mel Gibson).

Därför är det kanske inte konstigt att William Blighs ättling Maurice Bligh, som ägnat 30 år åt att försöka rentvå sitt släktnamn, ser Hollywood med oblida ögon. Enligt Maurice Bligh var verklig-

hetens William Bligh, till skillnad från Hollywoods nubbilder, en mycket duglig och human befälhavare.

Maurice Bligh anser att det mycket väl kan ha varit laudanumabstinens som drev Christian till myteri. Bountys skeppsläkare Huggan (som för övrigt inte tycks ha varit en prydnad för sin kår; han dog under vistelsen på Tahiti »som en följd av dryckenskap och slöhet») hade säkert en del laudanum med sig från England. Laudanum, som var ett opiumextrakt, användes mot diverse krämpor, och givetvis kan man tänka sig beroendutveckling.

Huggans medicinförråd togs tillvara efter hans död, men så småningom – strax före tidpunkten för myteriet, tror Maurice Bligh – tog lagret av laudanum slut, Christian fick abstinenssymtom, inklusive svettningar, och under själva myteriet skall han förtvivlad ha yttrat »I am in Hell, I am in Hell!», vilket Maurice Bligh anser styrker abstinens teorin.

Seriösa Bounty-forskare har dock hittills inte fäst någon större vikt vid dessa nya, eller nygamla, »medicinska» speku-

lationer. Anmärkningsvärt i sammanhanget är att en av världens främsta Bounty-expert är svensk: Rolf Du Rietz i Uppsala. Och lika anmärkningsvärt är det att en undersköterska i Lund, Lars-Åke Göthesson, för några år sedan på ett ansett australiskt universitet publicerade den första heltäckande florán gällande växterna på myteristättlingarnas isolerade ö, Pitcairn.

Anders Källgård
distriktsläkare, Varberg

Referenser

- Danielsson B, Du Rietz R. Med Bounty till Söderhavet. Stockholm: Saxon & Lindströms, 1962.
- Göthesson LÅ. Plants of the Pitcairn Islands, including local names and uses. Sydney: Centre for South Pacific Studies, University of New South Wales, 1997.
- Harris J, Milne T. From postman to pirate: Re-opening the case of Fletcher Christian. Individuals & Institutions in the History of Medicine (Proceedings of the 6th biennial conference of the Australian Society of the History of Medicine, Sydney 7–10 July, 1999). Sydney: Australian Society of the History of Medicine, 1999.
- Källgård A. Myteristernas ättlingar. Arboga: Textab, 1986.

Robert Dodds klassiska målning

»Myteriet på Bounty»: den förtvivlade kapten Bligh står upp i barkassen, medan myteristernas ledare Fletcher Christian har fattat posto akterut på Bounty.

© National Maritime Museum, London.